

Ефекти гальорки

Юрій Андрухович

Того вечора звичний для віденської Опери аншлаг погрожував стати переаншлагом: по-перше, п'ятниця, по-друге, Моцарт і найпопсовіший з його шедеврів "Дон Джованні", знаний у нас більше як "Дон-Жуан", весела драма з елементами тріллера, сценографією Дзефіреллі та, по-третє, красивою смертю у фіналі, річ незмінна для віденської сцени (1869 р. при відкритті Опери грали саме її, з того часу вона, кажуть, жодного сезону не сходила з репертуару). Додам від себе, по-четверте, річ, досить мені відома, впізнавана, що підносить мене у власних очах і, як кажуть прихильники мовних красивостей, "додає снаги". Переаншлагоу не сталося. Виявляється, у віденській Опері він неможливий. І "стоячих" квитків за смішну ціну в двадцять шилінгів каса продає рівно стільки, скільки може поміститися "стоячих" суб'єктів (студентів, збіднілих аристократів, естетизуючих аскетів, українських письменників та інших роззяв). Ми протиснулися вже майже випадково, в останню часову щілину, менш як за годину перед початком, ухопилися за хвіст омріяної черги, яка, щоправда, рухалася доволі динамічно (сама собою виникла аналогія з відомим "нескінченим людським потоком" до відомого мерця), супроводжувана з обидвох боків атлетичними службістами в синіх уніформах, по-військовому бездоганними в кожному жесті і по-тайняцькому безжальними до порушників — чого? — черги? порядку? звичаїв? гармонії? Що це не жарти, ми переконалися тут-таки: на наших очах було покарано кількох легковажних зайд, напевно, американців — з ганьбою виставлено за межі храму. Черга рухалася вперед, а службісти час від часу подавали уривчасті безапеляційні команди: "Іти по двое!", "Не розтягуватись!", "Гроші тримати наготові в руках!", а потім, уже після купівлі квитків (нам залишилася тільки гальорка, там, угорі, десь аж під стелею), вони раз у раз командували "schnell!", — що ж, ми надто розслабилися в гостинній Австрії, де кожен кожному всміхається! — а тут слід було справді поквипитись, і гнати чимдуж, бо двадцятишилінговий відвідувач — це майже нелегал, це майже гастарбайтер, це бомж в опері і горе йому, коли він не почує команди "schnell"! Зав'язані на поруччі гальорки різнобарвні шарфи свідчили про те, що й тут ми проґавили, і найкращі серед найгірших місць нам уже не посісти. І все ж — навіть там, збоку, маючи в своєму глядацькому розпорядженні лише половину сцени, кинутий щойно на саме дно цієї дивовижно жорстокої оперної ієрархії, де вартість купленого тобою квитка визначає ступінь проникнення всередину цього складно структурованого світу з його ложами, директорами, інтендантами, диригентами, "вишибалами" і примами, з його внутрішньою таємною машинерією, закритою для профанів та ідеалістів, я цілковито і щиро, даруйте на слові, закайфував разом із першими тактами увертюри... І була досконала гра "тих, що в ямі", і відразу чотири фантастично вдалі (судячи з овацій) дебюти, ну, звичайно, і сам Моцарт, цього разу таки не Вольфганг, а Амадеус, утисячне зіграний на "браво", а також інші прояви несамовито густої атмосфери вечора. І

тривало це понад три години — там, майже під стелею, райська насолода театром, його духом і фантомами, його звучанням, невидимий Комендаторе тяжко крокував сценою, мені залишалось перехиляння через поруччя, витягання шиї, вистукування такту, переживання смерті, переливання енергії — мені залишалась Опера після концтабору...